

AFTONBLADET

TORSDAG 18 SEPTEMBER 2003

Är han Anna Lindhs mördare? Är han psykopat? Docent Martin Grann skriver om begreppet som blivit en trendig psykologisk etikett – men egentligen är en "slaskdiagnos".

Psykopati – en trendig diagnos

Är den misstänkte 35-åringen psykopat? Det finns en del uppgifter som tyder på det, skriver Martin Grann, psykolog och expert på psykopati.

Men han varnar för en utbredd "psykopatskräck" som får förklara i stort sett alla våldsamma brott. På 1980-talet var det videovåld, sedan rollspel och ännu senare ADHD.

"Psykopati håller på att bli ett modebegrepp. Ett sådant där begrepp som används för att förklara alla möjliga problem i världen", skriver han.

Vi har alla ett behov av enkla förklaringsmodeller och enkla lösningar för sådant som vi inte förstår och samtidigt tycker att det är outhärdligt jobbigt att inte förstå. Våldet i samhället är ett typiskt ämne som väcker dessa reaktioner.

Så har det nog alltid varit. Vem kommer inte ihåg hysterin om videovåldet, som under en lång period efter hemvideos intåg i vårt land förmodades "förklara" snart sagt varje våldshändelse i samhället? Sedan var det de sexuella övergreppen mot barnen och de bortträngda minnena. Och sedan rollspelen. Och så vidare.

De psykiatriska och psykologiska disciplinerna dras också med i dessa "modenycker", eller vad vi nu skall kalla dem. På 1980-talet var till exempel allting "borderline". Först och främst förstås alla patienter inom psykiatrin, men sedan också brottslingarna, de dåliga cheferna, politiker som misskötte sig... Spruckna äktenskap berodde på borderline, alkoholmissbruk orsakades av borderline.

Ja, frågan är om inte vi var borderline lite till mans allihop på 1980-talet! Tack och lov är den eran inom

psykiatrin över.

Men vilka är modebegreppen för dagen? Utan tvekan har de neuropsykiatriska störningarna som ADHD och Aspergers syndrom varit extremt populära under senare år. Dessa störningar har också med mer eller mindre gott vetenskapligt stöd saluförts för att förklara vissa ”oförklarliga” våldshändelser.

Polisen grep i förrgår kväll en 35-årig man som skäligen misstänkt för mordet på utrikesminister Anna Lindh. Redan på de uppgifter som med sedvanlig snabbhet läckte ut till kvällspressen om den gripnes personliga bakgrund har det diskuterats om han är psykopat. Många av de typiska tecknen på psykopati finns onekligen där.

Jag skulle säga att just psykopati håller på att bli ett modebegrepp. Ett sådant där begrepp som används för att förklara alla möjliga problem i världen.

I egenskap av en av landets experter på området kontaktas jag påfallande ofta under senare år av pratprogrammen i radio och tv:s soffprogram för att ge korta och lättsmälta svar på frågor om vad en psykopat är och hur man känner igen en psykopat. Och om man tror att man träffat en psykopat, vad gör man då?

Det har också blivit en marknad för populärvetenskaplig litteratur om psykopater. Den kolorerade managementlitteraturen diskuterar faran med psykopater i organisationer. Olika mer eller mindre seriösa föreläsare kan ge dig en heldag om ”den psykopatiska chefen” eller ”psykopaten i näringslivet”.

Det mesta av detta är rent nys. Det finns ingen vetenskaplig forskning om psykopati i organisationer, näringsliv eller i allmänna befolkningen. Det vi vet om det som kallas psykopati bygger på data från hårt selekterade grupper av svårt avvikande och grovt kriminella personer som omhändertagits inom rättspsykiatrin eller kriminalvården.

Det finns nu tyvärr goda förutsättningar för att ”psykopatskräcken” ska bli vår nya moralpanik. Jag säger ”tyvärr” därför att psykopatin lika lite som videovåldet, rollspelen, de sexuella övergreppen, borderline, ADHD eller Asperger kommer att ge svaret en gång för alla om våldet i samhället.

Att säga ”han begick mordet därför att han är psykopat” (eller borderline, eller ADHD etc) är ungefär lika meningsfullt som att säga att ”det regnar därför att det faller vattendroppar från himlen”.

Den så kallade psykopatiska personlighetsstörningen är ännu så länge i huvudsak en slaskdiagnos, en så kallad deskriptiv (beskrivande) diagnos. Diagnosen ställs med ett psykologtest som kallas Psychopathy Checklist på grundval av individens antisociala beteende, alltså att

han begår brott och betar sig otrevligt, snarare än något annat.

Med all sannolikhet är det som man i dag beskriver som ”psykopati” egentligen ett sammelsurium av helt olika egentliga biologiska och psykologiska avvikelsetillstånd, som ibland uppträder tillsammans och ibland inte.

Jag är som forskare på området övertygad om att vi om tio år övergett psykopatibegreppet i den form det används i dag och i stället kartlagt och definierat flera nya tillstånd med olika distinkta, underliggande biologiska mekanismer. Detta kommer att ske med epidemiologiska metoder, nya tekniker för att i röntgen och i tester avbilda hjärnan och dess funktioner, samt molekylärgenetiska studier.

Fram till dess får vi hållas med ett högst preliminärt och dessutom högst olyckligt ord: psykopati.

Vi tror kanske att vi är mer sofistikerade och mer vetenskapliga än i vår äldre kristna kultur. Prästerna skulle med utgångspunkt i Bibeln ha pratat om ondskan som förklaring till de tragiska händelser som senaste tiden utspelats i vårt land.

Men att svänga sig med beskrivande psykiatriska diagnoser är inte ett skvatt mer avancerat än att tala om ondska. Teologins ondskebegrepp duger lika bra som psykiatrins alla begrepp för att förstå mordet på en älskad utrikesminister, om inte bättre.

I slutändan handlar det om att vi vill ha enkla förklaringar och snabba, enkla lösningar för sådant som vi inte förstår och samtidigt tycker att det är outhärdligt jobbigt att inte förstå.

Martin Grann

docent, centrumchef
Centrum för Våldsprevention
Karolinska Institutet

Publicerad: 2003-09-18

► tipsa oss:

<http://www.aftonbladet.se/vss/debatt/story/utskrift/>

© Aftonbladet Nya medier